

Elogiul cărturarului Vasile Netea pentru marele mitropolit al Ardealului Andrei Șaguna

Pr. Dr. Florin Bengean

Key words: Vasile Netea, Andrei Șaguna, Transylvania, Orthodox Church, 19th Century

A praise of Vasile Netea scholar for the Great Metropolitan Bishop of Transylvania, Andrei Șaguna

Abstract: Vasile Netea, the pundit from the Valley of Mureș, was a spiritual man. He was close to the sacred things, close to the people of the Church, to the great hierarchs of the Church, he has referred by his writing to the religious literature, assigning to it the primordial role in the action of enlightenment of the Romanian people. Netea bends with piety over the great personalities from the life of the Church, creators of the Romanian language and culture, and fighters for the national ideal of the Romanians. Vasile Netea was close to the spirit of Șaguna. By his quill, he highlighted the personality of the great hierarch of Transylvania, concentrating on his great achievements. Being a man of superior culture, illuminist of high prestige, a good tutor of the Romanian education and of the cultural institutions of the Transylvanian Romanians, an exceptional diplomat, an unbeatable organizer of its Church, a shepherd with deep love towards the sons of his soul, the metropolitan Andrei Șaguna, because of his great achievements, can be considered as one of the most illustrious hierarchs that the Romanian Orthodox Church had in all of its past.

Viața cărturarului Vasile Netea a fost în întregime închinată studiului și muncii intelectuale. A avut un suflet pur, curat, plin de dragoste pentru cei din jurul său. A dat dovadă de dragoste de țară, militând tot timpul în interesul națiunii românești, făcând acest lucru mai ales prin ceea ce a scris. Și a scris mult și a avut un deosebit succes. A dat dovadă de dragoste față de părinți. Și-a iubit părinții ca pe lumina ochilor săi, cum de altfel l-au iubit și părinții pe el. Și-a iubit satul și pe toți consătenii săi, și-a iubit familia mai mult ca orice. A avut foarte mulți prieteni, pretutindeni a fost înconjurat de prieteni. A știut să-și facă prieteni, prin comportamentul său, prin maniera sa de a fi, s-a impus ca un model de om, a știut să se facă respectat, respectându-i pe ceilalți, a iubit pe cei din jur, ca să fie la rândul său iubit de aceștia, ca să fie apreciat, a muncit serios pentru a se realiza pe plan intelectual și a făcut-o cu un deosebit succes. Referindu-ne, așa retrospec-

tiv, la opera lui Vasile Netea, putem spune că acest cărturar a lăsat posterității o operă monumentală, o operă impresionantă atât prin dimensiunile sale cât și prin profunzimea temelor pe care le abordează.

Vasile Netea, cărturarul de pe Valea Mureșului a fost un om spiritual. A fost un cărturar apropiat de cele sfinte, apropiat de oamenii Bisericii, de marii ierarhi ai acesteia, s-a referit prin scrisul său la literatura religioasă, atribuindu-i acesteia rolul primordial în acțiunea de culturalizare a poporului român. Netea se apleacă cu pioșenie asupra marilor personalități din viața Bisericii Române, creatori de limbă și cultură românească și luptători pentru idealul național al românilor. În istoria culturii vechi românești, și anume în perioada ei de plămădire, au ostenit cu râvnă vrednică de pomenire un șir lung de clerici luminați, iubitori de țară, adevărați pionieri în vremuri de alegere a luminii de întuneric, ctitori de limbă, de cultură și de

unitate românească. Numele lor a fost căutat cu pasiune și migală, a fost descifrat de cercetători pe frontispicii sau pe margini de manuscrise și de cărți și a intrat de mult în patrimoniul național. A-i aminti iară și iar, e ca o rugăciune senină de laudă și de mulțumire, ca o cântare Patriei, în care ei sunt refrenul ce revine în ritm de respirație în eternitate. Printre acești cercetători care se apleacă asupra activității Bisericii și a membrilor ei, se află la loc de cinste și Vasile Netea. Prin scrisul său, Netea scoate în evidență marile realizări ale Bisericii, de-a lungul timpului.

În preocupările cărturarului Vasile Netea se regăsește și folclorul nostru românesc, ba mai mult Netea scrie destul de mult și extrem de elogios despre acest fenomen al folclorismului mureșean, evidențiind pe reprezentanții săi de seamă, de aici noi putând desprinde concluzia că între Vasile Netea și satul românesc, folclorul românesc și tot ceea ce exprimă spirit și trăire românească, a existat o legătură care niciodată nu s-a redus la puțin, ci tot timpul a fost trainică, ceea ce denotă faptul că acest cărturar din Deda Mureșului, și el provenind din părinți țărani, a fost extrem de legat de pământul strămoșesc, românesc, de datinile, tradițiile, obiceiurile acestui neam care i-au încântat sufletul în toată viața sa, un loc important ocupând în sufletul lui Vasile Netea, Valea Mureșului Superior, de unde s-a ridicat și a urcat, pe piscurile societății românești, dar nici o clipă nu a uitat de unde a plecat, totdeauna și-a întors privirea cu dragoste în urmă, spre cei care i-au fost atât de dragi, părinții, prietenii, cunoscuții, rudele, el însuși fiind foarte bucuros că s-a născut român, creștin ortodox, pe aceste mirifice meleaguri mureșene care au primit binecuvântarea lui Dumnezeu, fiind ocrotite de-a lungul timpului.

Între preocupările de căpătâi ale lui Vasile Netea se numără și una de maximă importanță: învățământul românesc. Vasile Netea își dă seama din plin de importanța

procesului de învățământ. De învățământ depinde viitorul țării. Învățătorii erau cei care aveau rolul principal în formarea oamenilor. De modul în care sunt formați acești oameni depinde felul în care ei vor acționa mai departe în societatea românească și implicit de acest lucru depinde și viitorul țării. În cadrul acestui proces de învățământ, Vasile Netea surprinde rolul pe care l-a avut și îl are *cartea* ca manifestare și mărturie permanentă a culturii și a unității naționale românești. Vasile Netea, prin vasta sa operă, vorbește despre întreaga istorie a poporului român, analizând toate epocile istoriei noastre, începând de la rolul pe care l-au jucat pe acest teritoriu strămoșii noștri dacii, continuând firul istoriei până în ziua în care a trăit, fiind tot timpul extrem de documentat și de pregătit, așa cum stă în firea unui adevărat cărturar și istoric.

Cărturarul Vasile Netea include în paginile sale numeroase elogii aduse personalităților importante ale culturii și ale istoriei poporului român. Evocă activitatea unor personalități care și-au adus o contribuție importantă la realizarea marilor momente fericite ale istoriei. De asemenea, vorbește în cuvinte elogioase și despre unele personalități pe care le-a cunoscut și cu care a avut relații de prietenie, evocă personalitatea unor oameni născuți ca și el pe Valea Mureșului, analizează, făcând precizări elogioase, scrisul acestor oameni. Panoplia de mari personalități ale vieții culturale, istorice și sociale, pe care Vasile Netea le elogiază în mod deosebit este foarte vastă.

Din tot ceea ce a scris cărturarul Vasile Netea, se distinge clar patriotismul său, numărându-se printre cei care au militat și luptat pe toate căile pentru libertatea poporului român, pentru integritatea teritorială a României, din activitatea sa reiese clar dorința de liniște și pace care trebuie să domnească între toți românii. Vasile Netea se dovedește a fi un patriot

desăvârșit, acest lucru rezultând mai ales din scrierile sale. Într-un mod original prezintă Vasile Netea ideea unității naționale, idee care este prezentă în fiecare moment al istoriei, tot timpul militându-se pentru realizarea acestui mare ideal al tuturor românilor de pretutindeni. Marea Unire – spune Vasile Netea – nu a fost rezultatul unei conjuncturi, după cum nu a fost opera unui singur partid politic, a unei singure clase sau pătri sociale, ci a fost scopul întregii națiuni române: pentru acest ideal au acționat toate forțele poporului român. Deși scrise și rostite în împrejurări diferite, lucrările și studiile lui Netea sunt strâns legate între ele prin firul roșu care le străbate de la un capăt la altul: ideea originii comune a tuturor românilor locuitori în Țara Românească, Moldova și Transilvania, a continuității lor neîntrerupte. Această idee a fost timp de secole ideea fundamentală a tuturor cărturarilor și luptătorilor patrioți din toate țările românești, ea fiind mărturisită pretutindeni.

Se cuvine să mai amintim și faptul că sectorul publicistic al activității lui Vasile Netea este unul bogat și variat. Netea a întreprins și în acest domeniu o activitate titanică, scriind un număr impresionant de articole de revistă. Stilul său este unul propriu, original. Opera aceasta de publicist a lui Vasile Netea se întinde pe o perioadă de timp foarte îndelungată, începând din frageda tinerețe și mergând până în momentul în care firul vieții sale s-a întrerupt. În activitatea publicistică Netea dă dovadă de clarviziune și precizie. Este foarte documentat de fiecare dată. Cărturarul Vasile Netea a cultivat, de asemenea și interviul. Interviul, de al cărui farmec a fost captivat încă din adolescență Vasile Netea, constituie una din cele mai spontane și mai directe și totodată una din cele mai utilizate forme de mărturisire publică a unui scriitor, de informare asupra existenței, activității și proiectelor sale.

Cărturarul Vasile Netea a fost și un ilustru reprezentant al Astei atât prin scrisul său cât și prin ceea ce a întreprins și prin acțiunile la care a luat parte. Remarcând că opera cărturarului din Deda Mureșului, Vasile Netea, este de dimensiuni impresionante, dar în același timp și de o calitate și profunzime deosebite, afirmăm că Vasile Netea acoperă prin scrisul său domenii foarte importante ale culturii românești. Prin tot ceea ce a scris și prin conferințele pe care le-a susținut, Netea s-a dovedit a fi un scriitor foarte profund, dând dovadă de o seriozitate ireproșabilă de-a lungul întregii sale cariere. A susținut și foarte multe conferințe, remarcându-se ca un adevărat orator, lucru semnalat îndeosebi de cei care l-au ascultat. Netea a vorbit și a scris enorm. Se impune ca un adevărat cărturar al poporului român. Prin tot ceea ce a făcut, Vasile Netea a scris o pagină de aur, a însemnat și înseamnă pentru istoriografia românească un reper demn de urmat.

În continuare spunem că Biserica a avut și are și în prezent un rol religios-moral sau duhovnicesc, acela de a sădi în sufletele credincioșilor credința în Dumnezeu și dragostea față de aproapele îndemnându-i să fie întru toate următori ai învățăturilor Mântuitorului Iisus Hristos.

Așa cum am spus, Netea se apleacă cu pioșenie asupra marilor personalități din viața Bisericii Ortodoxe Române. Vasile Netea a fost apropiat de spiritul lui Șaguna. Prin condeiul său a reliefat personalitatea marelui ierarh al Transilvaniei. Nicolae Iorga scria în 1904: *«Puține nume sunt așa de populare în Ardealul românesc ca al lui Șaguna. Chipul lui, cu ochii străbătători și larga barbă răsfirată, e în mintea tuturora, și-n conștiința generală a intrat faptul definitiv că acest maiestuos bătrân a fost, de pe scaunul său de arhiereu, un cârmuitor de oameni și un îndreptător al vremurilor, cărora nu li s-a supus, ca exemplarele obișnuite ale omenirii, ci le-a întors de pe povâr-*

nișul lor spre culmea lui».

Vasile Netea îl caracterizează astfel pe Andrei Șaguna:

„Numele și fapta mitropolitului Andrei Șaguna au răsunat iarăși în actualitate¹... Numeroșii ani de la moartea lui Șaguna nu fac decât să-i crească și mai înaltă icoana, să-i lumineze și mai mult chipul, trecându-l astfel în împărăția de aur a legendei. De altfel de mult, de foarte multă vreme, Șaguna a devenit o adevărată noțiune a mitropolitului ideal, a bărbatului fără prihană și fără nevolnicie. Nu arareori, în Transilvania, când voci din stratul țărănimii vor să caracterizeze înfățișarea de nespusă frumusețe a vreunui protopop sau vlădică, sau chiar a vreunui prefect sau ministru, se pot auzi vorbe ca acestea: «Frumos ca un Șaguna». Printre creatorii de istorie românească în secolul al XIX-lea transilvan, Șaguna, fără îndoială, în ceea ce privește realizările de ordin național,-- realizări care să dea popoului un alt reazem și o altă față,-- este cel care poate suporta cele mai puține comparații.

Adevărat dătător de legi și datini!

Spunea în continuare Vasile Netea: „Timp de un veac și jumătate, până la apariția lui Șaguna adică, ortodoxia transilvană n-a fost printre celelalte confesiuni decât o cenușăreasă, cea mai desconsiderată dintre toate florile credinței. Șaguna este cel care a înălțat-o în lumină, el i-a dăruit mitropolia, restabilind astfel tradiția istorică, el i-a dat legile « Statutului Organic », legile care conduc astăzi întreaga ortodoxie românească, Șaguna i-a așezat pe frunte cununa unei neșteptate străluciri.

Cu «crucea în frunte» Șaguna a stat însă în fața tuturor acțiunilor românești ale Transilvaniei vremii sale, indiferent dacă a fost vorba de mișcări politice, de organizări culturale, de eforturi economice, cu un cuvânt a fost prezent în frământarea și aspirațiile de fiecare zi ale neamului său. Iscusit

diplomat, una din inteligențele cele mai pătrunzătoare ale veacului său, Șaguna a știut smulge Pajurei cu două capete tot ceea ce aceasta ne refuzase până la venirea sa. El a fost avocatul fericit al revoluției lui Iancu, elementul de nesdruncinată autoritate în fața Curții din Viena. Timp de două decenii, între 1850 și 1870, mitropolitul ortodox al Transilvaniei a fost adevăratul conducător politic al acestei provincii. El a vegheat la obținerea legalei îndreptățiri politice a națiunii române și tot el a fost ctitorul celei mai puternice societăți culturale românești : Asociația pentru literatura română și cultura poporului român.

A înființat și o gazetă, Telegraful Român, care continuă să apară și astăzi, fiind, după «Gazeta Transilvaniei», cea mai veche foaie românească. Mai presus însă de toate aceste înfăptuiri, pe care vremea desigur că le depășește tot mai accentuat, Șaguna a lăsat în urma sa o pildă care va rămânea întotdeauna senină : pilda omului devotat exclusiv neamului său, imaginea preotului într-adevăr ideal².

Intrând în arena politică a Ardealului și participând intens la declanșarea evenimentelor, Șaguna a putut astfel să se încredințeze grabnic că nici tablele legii și nici ascuțișul săbiilor nu pot schimba ele singure soarta Ardealului.”

Mai adaugă Netea că, „Păstrând toate temeiurile ideologice și toate cuceririle morale făcute de acestea, el și-a sprijinit însă acțiunea sa politică pe o fină și atentă comprehensiune diplomatică, supunându-se jocului adaptabilității, dar urmărind cu energie marile țeluri ale românismului. Asigurându-și încrederea Curții din Viena, și totodată cu ea a tuturor sferelor guvernamentale, Șaguna a știut transforma acest capital politic într-o sumă de legi și instituții care au îngăduit neamului românesc să facă un uriaș salt pe calea fortificării sale naționale. Am avut astfel legea pentru ega-

1 Vasile Netea, *Figuri ardelene*, București, p. 13.

2 Ibidem, p. 13-16.

la îndreptățire a naționalităților, ștergerea iobăgiei, patenta imperială de împroprietărire, reînființarea Mitropoliilor românești, Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român, Statutul organic și toate celelalte fericite începuturi de emancipare românească. Drumul lor l-a deschis iscusința lui Șaguna³.”

Din această expunere a lui Vasile Netea asupra activității marelui mitropolit Andrei Șaguna, se poate desprinde constatarea că el a fost una dintre cele mai proeminente personalități din trecutul Bisericii noastre. Realizările sale epocale, legate mai ales de emanciparea politică și bisericească a națiunii române, de restaurarea Mitropoliei și organizarea pe care a dat-o Bisericii Ortodoxe din Transilvania, de progresul învățământului românesc de toate gradele, de înființarea «Astrei» și a primei tipografii românești în Sibiu, de editarea ziarului «Telegraful Român», de tipărirea altor cărți și de toate celelalte, pot să definească păstoria lui Șaguna drept «epoca de aur» a Bisericii Ortodoxe din Transilvania. Din 1846 și până la 16/28 iunie 1873, când o boală necruțătoare l-a coborât în cripta de la Rășinari, marele arhieru a fost mereu prezent în viața națională a românilor transilvăneni, cu mâna pe cârmă. Sortit să activeze într-un climat politic cu desăvârșire ostil, el a izbutit să înfrângă toate uneltirile, să zdrobească toate acțiunile adversarilor și să ridice Biserica sa din situația în care se găsea, la o strălucire pe care nu o cunoscuse până atunci. Andrei Șaguna a făcut din Biserică nu numai un locaș de închinare, ci și de apărare națională, împotriva încercărilor de maghiarizare, adunând în jurul ei pe toți credincioșii și dându-i rolul de conducătoare a poporului. Iar preoții și învățătorii școlilor confesionale, aleși de popor, au devenit și mai strâns legați sufletește de el. Astfel, prin Statutul Organic, Șaguna a

dat Bisericii românești din Transilvania o organizare superioară, democratică, necunoscută în alte Biserici Ortodoxe surori și care o identifică întru totul cu năzuințele păstorilor ei, făcând-o cu adevărat Biserică a poporului. Pentru toate acestea, Andrei Șaguna trebuie socotit drept cel mai mare legiuitor și organizator bisericesc în Biserica Ortodoxă Română și poate chiar în întreaga Ortodoxie. Se cuvine să amintim și caldă iubire pe care mitropolitul Andrei a arătat-o în toate împrejurările față de poporul său. Fără îndoială că numai iubirea de neam l-a făcut să renunțe la toate situațiile pe care le-ar fi putut câștiga cu ușurință în Biserica sârbă și să vină în fruntea unei Biserici oprimate și sărace unde-l aștepta o muncă și o luptă uriașă. Câteva spicuri din pastoralele sale ne vor arăta pe deplin marea dragoste pe care Șaguna o nutrea față de fiii săi sufletești. Chiar prin pastorală din 12 februarie 1848, prin care-și anunța numirea ca episcop, făgăduia «*să fiu tatăl clerului și al poporului nostru, tată zic să fiu, tată și încă o dată zic: tată să fiu în înțelesul cel mai adevărat*». Oricât ar fi fost de departe de reședința sa, el informa mereu pe păstorii săi de toate demersurile pe care le făcea în interesul românilor transilvăneni. În august 1848, scria credincioșilor săi din Pesta: «*vă încredințez, iubiților, că, deși împrejurările mă silesc a fi departe de voi, inima mea și sufletul meu necurmat cu voi și la voi este. Și nu am cruțat și nu cruț, iubiților mei, nici osteneală, nici cheltuială, întru binele și folosul vostru cel sufleteș și trupesc. Nici un minut, nici un prilej nu-l las fără a fi întrebuințat spre ajutorința voastră*». Iată cât de frumos creionează cărturarul Netea, prin scrisul său, vasta personalitate a marelui ierarh al Transilvaniei, Șaguna. Pentru toate aceste fapte, mitropolitul Andrei Șaguna s-a bucurat de aprecieri din partea contemporanilor și a celor care i-au cercetat viața și neobositele strădanii. Profesorul sas Alois Sentz din Sibiu, care

³ Ibidem, p. 22.

i-a tradus Compendiul de Drept în nemțește, îl asemăna cu Goethe. În 1923, în cuvântarea rostită cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la moartea sa, Octavian Goga arăta că: «*figura lui s-a introdus definitiv în conștiința populară din toate cătunele Ardealului, întinzându-și rețeaua strălucitoare asupra întregului pământ românesc*». Trebuie să reținem și aprecierile profesorului american Keith Hitchins, autorul mai multor studii despre el în limbile română și engleză, care relevă că principalele realizări ale lui Șaguna se înregistrează în viața Bisericii sale, «*din care a făcut o forță socială mai activă decât fusese vreodată, înzestrând-o cu instituții puternice și reglementând participarea laicilor în treburile ei la toate nivelele și făcând-o, în felul acesta, mai răspunzătoare la nevoile și dorințele masei credincioșilor ... Într-o epocă a naționalismului, Șaguna nu a fost naționalist, ci mai degrabă ultimul dintre marii ierarhi conducători naționali*».

O faptă de mare însemnătate a lui Andrei Șaguna, pe plan cultural, o constituie așadar ziarul Telegraful Român de la Sibiu, care din 3 ianuarie 1853, apare fără întrerupere până azi. Prin întemeierea Telegrafului Român --- «gazetă politică, industrială, comercială și literară», --- a înțeles să pună la dispoziția Bisericii Ortodoxe și a poporului nu numai un nou factor de culturalizare, ci în primul rând un organ de luptă pentru apărarea intereselor poporului român și ale Bisericii. În paginile Telegrafului Român au apărut multe articole de cuprins bisericesc, școlar și politic, scrise de însuși întemeietorul său. Tot aici au apărut mai întâi pastoralele și circularele sale, discursurile pe care le rostea în Parlamentul din Viena, apoi în cel din Pesta, cuvântările rostite la diferite ocazii. Ziarul a fost redactat de Aron Florian, apoi de Dr. Pavel Vasici, cunoscutul naturalist, Ioan Bădilă, un timp profesor la Institut, Visarion Roman, fost învățător în Rășinari, profesor la Institut, iar către sfârșitul

vietii director al Băncii Albina, Ioan Rațiu, Zaharia Boiu și Nicolae Cristea, toți trei în acel timp, profesori la Institutul teologic-pedagogic. Apoi mulți intelectuali, de-a lungul timpului, au fost redactori la Telegraful Român, scriind în paginile acestuia o sumedenie de articole interesante. Până în 1863 a apărut de două ori pe săptămână, iar de atunci până după 1918 de trei ori. Din 1859 unele materiale erau tipărite cu litere latine, iar de la 1 ianuarie 1863 a apărut în întregime numai cu alfabet latin. De notat și faptul că redactorii s-au pronunțat și au adoptat de la început ortografia fonetică, ferindu-se de exagerările etimologice frecvente pe atunci⁴.

Iată cum caracterizează Vasile Netea publicația Telegraful Român: «*Preconizat la început ca un organ informativ pentru clerici, preoți și învățători, „Telegraful”, datorită redactorilor și colaboratorilor săi, s-a impus repede ca un apreciat organ cultural literar, preocupat de educația maselor populare, de valorificarea limbii și literaturii populare, de dezvoltarea învățământului, de consolidarea, prin cultură, a legăturilor între românii de pretutindeni și de afirmarea spiritului patriotic românesc. Foiletoanele sale au fost printre cele mai îngrijite și mai interesante ale timpului, ele fiind dedicate îndeosebi creațiilor literare, problemelor de limbă și pedagogie, preocupărilor artistice. Marele merit cultural al „Telegrafului Român”, a fost acela --- părăsind ortografia etimologică cipariană în care se scriau atunci toate periodicele și cărțile transilvănene --- de-a adopta ortografia „Junimii”, care va deveni apoi ortografia Academiei Române, prin aceasta aducându-se o strălucită contribuție la unificarea ortografiei române. Din acest punct de vedere --- cum scria unul din vechii istorici literari --- „Tele-*

4 Preot Prof.Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 3, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 99.

graful Român” a făcut o adevărată revoluție culturală⁵.

Spunea în continuare Vasile Netea: „Telegraful Român” a reprodus și el numeroase creații din scriitorii de peste Carpați, obținând totodată și anumite colaborări directe, fapt ce a făcut ca în paginile ziarului de la Sibiu să poată fi citați --- pe lângă scriitorii transilvăneni --- Alecsandri, Anton Pan, D. Bolintineanu, B.P. Hașdeu, Titu Maiorescu, Eminescu, Caragiale, Creangă, Sadoveanu și alții. Bogatei sale activități în direcția culturii și a literaturii, avea să i se adauge totodată și o însemnată activitate politică cu caracter patriotic. ... În timpul războiului pentru Independență, ziarul sibian a fost unul din cele mai însuflețite organe de presă românească din Transilvania. În coloanele sale s-au publicat rând pe rând, pentru a potența entuziasmul patriotic al românilor transilvăneni, principalele documente diplomatice ale războiului, începând cu declarația de independență rostită de M. Kogălniceanu la 9 mai 1877, ample reportaje despre marile bătălii de la Grivița, Rahova, Plevna, precum și numeroase articole cu privire la semnificația pentru România a acestui aprig război⁶. ... Cea mai însemnată contribuție a „Telegrafului Român” la susținerea războiului de Independență, a fost însă atenția acordată listelor de subscripție lansate de comitetele din Transilvania pentru ajutorarea cu bani, alimente, îmbrăcăminte, încălțăminte și medicamente a ostașilor de pe front, a răniților, a familiilor lor, văduvelor și a orfanilor. Mai adaugă Netea: Ca și în legătură cu lupta pentru Unirea Principatelor și războiul pentru independență, „Telegraful Român” a susținut și oglindit fără încetare și lupta din toamna anului 1918, pentru Unirea tuturor românilor proclamată la 1 Decembrie 1918

la Alba Iulia⁷ ... Ziarul sibian a publicat de asemenea toate comunicatele și proclamațiile Consiliului național român, de la Arad precum și chemarea pentru adunarea de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918 care avea să decreteze unirea tuturor românilor⁸.

Telegraful Român, „foaia cea mai modernă de peste Carpați” cum scria Eminescu în 1876, a fost primul ziar apărut în Sibiu. El a fost nu numai instrument de informație, ci mai ales propagator de limbă bună și simțire românească și loc în care s-au întâlnit creatorii de cultură din toate provinciile românești. Ancorată în rezolvarea marilor probleme ale epocii, gazeta bisericească sibiană „Telegraful Român” a desfășurat de-a lungul existenței sale o puternică și rodnică activitate pe multiple planuri, al cărei conținut esențial îl constituia concentrarea eforturilor tuturor românilor în vederea eliberării naționale și înfăptuirii unității lor politice. „Telegraful Român” rămâne una din marile realizări ale marelui ierarh Andrei Șaguna. „Tot de ce s-a apucat Șaguna a reușit” și ceea ce a creat el, trăiește și astăzi --- scrie Valeriu Braniște.

Una dintre cele mai mari realizări ale lui Șaguna a fost restaurarea Mitropoliei Ortodoxe de la Sibiu. Iată cum vorbește Vasile Netea despre acest mare eveniment din istoria Transilvaniei. „Ultima sesiune a senatului imperial --- în care românii din Transilvania nu puteau să mai reintre niciodată --- a oferit însă lui Șaguna posibilitatea unui mai strâns contact cu cercurile guvernamentale din Viena și totodată cu împăratul însuși, cărora le-a solicitat din nou rezolvarea vechiului deziderat pașoptist: despărțirea ierarhică a Bisericii Ortodoxe Române de patriarhatul de la Carloviț și înființarea unei mitropolii proprii. Mult așteptata satisfacție avea să-i fie dată la 24 decembrie 1864 când împăratul, cunoscând prea bine cele ce aveau să

5 Vasile Netea, 125 de ani de existență a unei publicații românești din Transilvania („Telegraful Român”), în Revista de Istorie, Tomul 31, nr. 4, aprilie, 1978, p. 674.

6 Ibidem, p. 675.

7 Ibidem, p. 676.

8 Ibidem, p. 677.

urmeze, a consimțit să semneze decretul prin care a admis înființarea mitropoliei ortodoxe a Transilvaniei și totodată numirea lui Andrei Șaguna ca mitropolit. Dorințele lui Șaguna n-au fost împlinite însă decât în parte, fiindcă din cele 6 episcopii sufragane solicitate --- Bucovina, Arad, Timișoara, Caransebeș, Oradea, Cluj --- nu i s-au acordat decât două, Aradul și Caransebeșul, Bucovina, căreia urma să i se dea mai târziu o mitropolie proprie, rămânând astfel, spre marele său regret, în afara jurisdicției sale. Satisfacția sa pentru victoria dobândită prin despărțirea de patriarhatul de la Carloviț și prin înființarea mitropoliei române independente, a fost însă atât de mare încât în memoriile sale a numit anul 1864 ca an al „mângâierii și bucuriei supreme”, an de „însemnătate epocală”.

Pentru a da mitropoliei o largă bază obștească și totodată pentru a o transforma --- asigurându-i independența --- într-un puternic organism cultural-național, Șaguna avea să transforme în anii următori regulamentul ei de funcționare într-un riguros statut organic pe baza căruia s-a instituit congresul național bisericesc și s-a stabilit modul de funcționare al comitetelor și sinoadelor parohiilor, protopopiatelor, episcopiiilor precum și ale arhidiecezei. Toate acestea, cărora le incumba conducerea unităților menționate, a școlilor confesionale, precum și --- ceea ce reprezenta o îndrăzneță inovație democratică --- alegerea preoților, protopopilor, episcopilor și a mitropolitului, aveau să fie constituite din laici și clerici, primii urmând să reprezinte două treimi din membrii respectivi, iar ultimii numai una. În modul acesta Biserica Ortodoxă din Transilvania a primit un puternic suflu laic, care i-a îngăduit să desfășoare o intensă activitate culturală și patriotică. Confirmarea celor două episcopii sufragane atribuite noii mitropolii ortodoxe a Transilvaniei s-a făcut printr-un decret

semnat la 8 iunie 1865, prin care se stabilea și întinderea teritorială a acestora. Ca episcop al Caransebeșului --- la Arad rămânând în continuare Procopie Ivacovicovici --- a fost numit Ioan Popasu, fostul protopop al Brașovului. Consacrarea acestuia s-a făcut la 15 august 1865.

Refuzată pe plan politic, unirea românilor din imperiul habsburgic a fost realizată astfel, în urma unei lupte îndârjite, cu excepția Bucovinei, pe plan religios, mitropolitul de la Blaj având sub jurisdicția sa, pe lângă episcopia de la Gherla, de care depindeau și parohiile din Maramureș și episcopiile greco-catolice de la Lugoj și Oradea, iar cel de la Sibiu episcopiile ortodoxe de la Caransebeș și Arad, precum și vicariatul de la Oradea. Situația politică creată în toamna anului 1865, va da astfel tuturor acestora un și mai mare impuls pentru apărarea ființei lor naționale și pentru autonomia Transilvaniei, Transilvania fiind bastionul de rezistență al tuturor ținuturilor românești din imperiul habsburgic⁹.

Din cele prezentate se poate desprinde constatarea că mitropolitul Șaguna a fost una dintre cele mai proeminente personalități din trecutul Bisericii noastre. Realizările sale epocale, legate mai ales de emanciparea politică și bisericească a națiunii române, de restaurarea Mitropoliei și organizarea pe care a dat-o Bisericii Ortodoxe din Transilvania, de progresul învățământului românesc de toate gradele, de înființarea «Astrei» și a primei tipografii românești în Sibiu, de editarea ziarului «Telegraful Român», de tipărirea altor cărți și de toate celelalte, pot să definească păstoria lui Șaguna drept «epoca de aur» a Bisericii Ortodoxe din Transilvania.

9 Idem, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea națională (1848-1881)*, Editura Științifică, București, 1974, p. 236-237.